

DESAŤ ROKOV NA POSTE REKTORA PREŠOVSKÉJ UNIVERZITY.

Rozhovor s Dr. H. c. prof. PhDr. Petrom Kónym, Phd.

Dr. h. c. prof. PhDr. Peter Kónya, PhD.

Foto: Jozef Jurčišín

Pre prof. Petra Kónyu je najdôležitejšie sklbiť prácu historika s pôsobením rektora.

Rektor Prešovskej univerzity (PU) v Prešove Dr. h. c. prof. PhDr. Peter Kónya, PhD., má za sebou desať rokov práce v tejto najvyššej akademickej funkcii. V nasledujúcom rozhovore sa najviac venujeme jeho práci historika (nepretržite v tejto oblasti koná od roku 1990), jeho reflexiám na túto tému či už v súvislosti s jeho zameraním na konkrétnu bádateľskú tému alebo napríklad s písaním kníh o histórii.

Po absolvovaní štúdia na Filozofickej fakulte (FF) v Prešove Univerzity Pavla Jozefa Šafárika (UPJŠ) v Košiciach v rokoch 1985 – 1990 začal pracovať ako asistent, odborný asistent. V roku 2003 získal titul docent, v tom istom roku mu na Univerzite Palackého v Olomouci udelili titul profesor. Od roku 2005 pôsobí ako vedúci katedry najstarších, stredovekých a ranonovovekých dejín na Inštitúte histórie FF PU, ktorý je jeho kmeňovým pracoviskom.

Nadežda Jurčišinová – Jozef Jurčišín: Kde, ako alebo vďaka komu sa rodil vzťah – váš, rodeného Prešovčana – k dejinám, ktorý prerástol až do profesijnej odbornosti?

Peter Kónya: Nemyslím si, že môj vzťah s históriou súvisí s tým, že som rodený Prešovčan, ale určite, určite tam nejaká súvislosť je, minimálne v tom, že vlastne človek od útleho veku sa mohol prechádzať týmito peknými historickými ulicami, okolo pamiatok, z ktorých viaceré sú významné. A kto konkrétne ten záujem prebudil? Môj otec, ktorý mi veľa rozprával aj o meste, aj o tom, ako sa niekedy žilo, čo si pamätal, aj to, čo ešte jemu rozprávali. Môj otec mal rád dejiny. A potom moja stará mama, ktorá tým, že strávila detstvo kedysi veľmi dávno na začiatku minulého storočia v Prahe a vo Viedni a potom prišla do Prešova, tak aj z jej rozprávania. Takže tieto rozprávania vzbudili vo mne minimálne záujem v tom zmysle, že dejis patrilo pre mňa medzi najľahšie a obľúbené predmety.

Nadežda Jurčišinová – Jozef Jurčišín: Vyštudovali ste odbor učiteľstvo dejepisu v kombinácii s ruštinou. Čo bolo pre vás najdôležitejšie počas vysokoškolského štúdia?

Peter Kónya: Vyštudoval som taký odbor, aký som mal k dispozícii. Keď som zvažoval štúdium dejín, mimochodom, až vo štvrtom ročníku na gymnáziu som nejako dospel k názoru, že pôjdem študovať dejepis, tak som mohol vychádzať z toho, že dá sa študovať na viacerých miestach na Slovensku, hlavne teda v Bratislave a v Prešove, tu boli filozofické fakulty. Keďže som mal desať minút pešo z domu na fakultu, tak som tú možnosť bratislavskú zavrhol. Mal som k dispozícii štúdium dejepisu v dvoch kombináciách – so slovenským alebo ruským jazykom. Radšej by som si zvolil nemecký jazyk, ale z toho čo bolo som si vybral ruský jazyk. Motivovala má možno aj šanca lepšie si osvojiť ďalší cudzí jazyk. Znalosť ruštiny zo strednej školy nebola až taká, ale možno zavážila aj taká túžba po dobrodružstve, pretože tí, čo študovali ruštinu, tak išli na semester do bývalého Sovietskeho zväzu. A čo bolo pre mňa najdôležitejšie počas vysokoškolského štúdia? No len študovať a dobre študovať, čo nebolo také jednoduché a určite to nebolo také jednoduché aké je to v súčasnosti.

Nadežda Jurčišinová – Jozef Jurčišin: Ako by ste charakterizovali svoju cestu autora od prvej publikácie vydané v Prešove v roku 1992 pod názvom Krvavý súd?

Peter Kónya: Veľmi jednoducho. Keď mi v roku 1992 aj vďaka už nebohému pánovi doktorovi Jánovi Juhasovi vyšla prvá kniha Krvavý súd, tak som zistil, že v podstate nič iné robiť neviem. Začal som teda písať ďalšie. Ale vážne. Myslím si, že úlohou a poslaním každého bádateľa, a to nielen historika, to, čo zistí pri svojom výskume sprístupniť verejnosti. Či už tej vedeckej, odbornej, alebo i tej verejnosti, ktorá má rôzny stupeň záujmu o daný odbor, o danú vednú disciplínu a v tomto má história veľmi silné postavenie, pretože história je predsa len taká vedná oblasť, ktorá mnohých ľudí zaujíma. Isteže, zaujíma ich v takej zásadnej rovine, nie ako veda, ale ako poznanie vlastnej minulosti, vlastnej histórie. Takže to špecifikum histórie, a to nielen mňa, ale aj viacerých autorov vedie k tomu, že vydávajú možno viac kníh než takí matematici, fyzici, nebodaj jadroví fyzici.

Nadežda Jurčišinová – Jozef Jurčišin: Zovšeobecňujúca charakteristika ako autora môže byť niekedy zavádzajúca. Zmenili by ste niečo na tvrdení, že vo vedecko-výskumnej činnosti sa prioritne venujete problematike protihabsburských povstaní v habsburskej monarchii?

Peter Kónya: Určite dominantné miesto, aj po 36 rokoch odkedy som v praxi, v mojom výskume zaujímajú protihabsburské povstania v Uhorsku. K tomu samozrejme pribudli ďalšie témy, ako sú dejiny protestantizmu v ranom novoveku v Uhorsku, dejiny rekatolizácie, ale rovnako aj regionálne dejiny v širšom význame regiónu východného Slovenska či niekdajšieho Horného Uhorska až do roku 1918.

Nadežda Jurčišinová – Jozef Jurčišin: Na vašom konte je množstvo monografií, spoluúčastí na zborníkoch, štúdií. Možno ťažko je vyzdvihnúť ako naj len jednu prácu. Môžete sa však o to pokúsiť a dať jej označenie ako čerešnička na torte vašej publikačnej činnosti?

Peter Kónya: To je naozaj ťažko, ale myslím si, že čo sa týka úspechu, tak najúspešnejšia bola kniha Dejiny Uhorska a čo sa týka takej komplexnosti témy, tak najviac by som si cenil knihu Pod zástavou kurucov.

Nadežda Jurčišinová – Jozef Jurčišin: A opačne – ktorá z nich sa rodila najťažšie? Akú metódu presadzujete pri písaní textov?

Peter Kónya: Všetky knihy sa rodia rovnako ťažko či rovnako ľahko. Sú ľudia, ktorí sú schopní napísať knihu o čomkoľvek vo veľmi krátkom čase. Zase sú ľudia, ktorí napriek tomu, že veľmi veľa vedia, tak tú knihu nenapíšu za celý život. Takže možno je niekde v strede tá obťažnosť písania kníh. Ale netrúfam si povedať, ktorá kniha sa rodila najťažšie. Čo sa týka metódy, takisto asi nedám vyčerpávajúcu odpoveď. Nevedel by som popísať metódu, ktorú používam. Čo viem, že kto by mohol úspešne pôsobiť ako bádateľ v období raného novoveku a svoje výsledky dokázal by pretať do podoby súvislého textu, napríklad monografického, potrebuje v prvom rade istú sumu vedomostí a zručností. To som povedal veľmi všeobecne, ale v prvom rade musí poznať jazyky, ktorými sa vtedy hovorilo a vtedy písalo. Potom musí vedieť písomnosti, ktoré vtedy vznikali, prečítať, čo nie je také jednoduché. A aj keď vie jazyky a vie písomnosti prečítať, tak im nemusí porozumieť. Ľudia vtedy používali jazyk ináč a rozmyšľali ináč ako je tomu v súčasnosti. A potom v podstate prichádza – keď všetky tieto predpoklady zvládne – k nejakým informáciám, s ktorými musí vedieť pracovať a hlavne musí mať sumár vedomostí o dobe, o kontexte doby a to na pozadí vývinu u nás, v habsburskej monarchii, strednej Európe, aj na celom kontinente, aby vedel informácie, ku ktorým dospel, zaradiť do istej schémy, z ktorej mu potom možno za ďalších priaznivých okolností vznikne hotová kniha. Ja považujem za veľmi dôležitú historickú metódu, to znamená, že všetko, čo bádateľ zistí musí zasadiť do kontextu danej doby a naučiť sa myslieť v kontexte danej doby.

Nadežda Jurčišinová – Jozef Jurčišin: Aká bola z vášho pohľadu najzaujímavejšia informácia, ku ktorej ste sa dostali počas bádania?

Peter Kónya: Nad tým by som musel veľmi dlho rozmyšľať, ale samozrejme od tých 90. rokov človek príde na rôzne veci, bádateľ vysleduje v podstate pri každej téme niečo nové. Ešte som bol začínajúci asistent, keď som zistil v ktorom dome sa narodil barokový maliar Jakub Bogdani. To je príklad ako jeden z mnohých. Nechcem hovoriť o objavoch. Pod objavom si predstavujeme minimálne objav rádioaktivity, alebo niečoho podobného. Lenže z mnohých zistení, sprístupnení niečo vzíde, o čom sa veľmi dlho nevedelo. To sa týka mnohokrát aj histórie miest a obcí, či to boli dejiny Sabinova, Prešova, Humenného, Kráľovského Chlmca, Stropkova alebo teraz píšem dejiny Vranova. Zakaždým sa podarí niečo nájsť, korigovať doterajšie názory. Ešte veľa toho o čom sa doteraz nevedelo.

Nadežda Jurčišinová – Jozef Jurčišin: Za svoju prácu historika a autora kníh literatúry faktu ste dostali viacero ocenení. Je také medzi nimi, ktoré si najviac vážite? Ak áno, tak prečo?

Peter Kónya: Myslím si, že každé ocenenie má svoj význam. Ťažko by som povedal, že teraz si môžem vážiť viac nejaké vyznamenanie ako nejakú cenu. Každá z cien, ktoré som dostal je ocenením konkrétneho nejakého počinu, konkrétneho prínosu pre posunutie ďalej nášho poznania minulosti. Môžem povedať, že všetky si vážim rovnako. Možno keď je človek mladší, tak mu nejaké to vyznamenanie, cena urobí väčšiu radosť než keď je starší. Možno, že aj tým, že týchto cien je menej. Každopádne čo ma potešilo alebo prekvapilo tak to boli trebárs čestné doktoráty, o ktorých

som vopred nevedel a ktorými moji priatelia, moji kolegovia v Maďarsku ma chceli prekvapiť.

Nadežda Jurčišinová – Jozef Jurčišin: I napriek konštatovaniu, že máte na svojom konte už toho dosť, je ešte téma, uhol pohľadu na nejakú tému pre vás stále otvorenou otázkou a výzvou k edičnému činu?

Peter Kónya: Ľudský život trvá maximálne jedno storočie. Dejiny ľudstva sú staré niekoľko tisícročí. To obdobie našej civilizácie zahŕňa – ak berieme do úvahy dejiny Európy – možnože takých pätnásť storočí. Samotný raný novovek trvá v našich podmienkach od 16. do konca 18. storočia. Myslím si, že keby za celý ľudský život historik spracovával len ten raný novovek, tak stále a stále je veľa tém. Určite, že napriek tomu keď napríklad pred 30 – 35 rokmi sme si zvykli hovoriť o bielych miestach histórie hlavne alebo len v súvislosti s 20. storočím, tak aj v ranom novoveku je ešte veľmi veľa bielych miest. Vecí, udalostí, o ktorých veľmi málo vieme alebo udalostí či javov, o ktorých máme skreslené či úplne nesprávne predstavy.

Nadežda Jurčišinová – Jozef Jurčišin: V auguste roku 2025 uplynulo desať rokov od momentu, keď ste prevzali žezlo rektora Prešovskej univerzity. Aké to bolo podľa vás obdobie? A ako by ste zhodnotili spojenie práce historika, pedagóga a vysoko postaveného akademického funkcionára?

Peter Kónya: Bolo to obdobie predovšetkým veľmi zaujímavé. Mohol by som povedať, že to bolo aj ťažké, ale žiadne obdobie nie je ľahké. Ak sa nám zdá, že niečo je veľmi ľahké, tak zrejme to nerobíme dôkladne. Uvedomme si, že to bolo obdobie covid-u, čo bola situácia, akú sme dovtedy nezažili a možno ani jedna ďalšia generácia pred nami. Je to obdobie, kedy sa možno ťažšie dostávame ku rôznym finančným zdrojom potrebným na nemyslím chod, ale hlavne na údržbu a rekonštrukciu rôznych objektov univerzity. V každom prípade ale po celé toto obdobie som sa snažil a takisto členovia tímu najbližších spolupracovníkov vo vedení univerzity urobiť maximum pre udržanie a ďalšie posilnenie pozície univerzity a skvalitnenie jej infraštruktúry potrebnej pre plnenie jej hlavných úloh. Čo sa týka skĺbenia práce historika s akademickým funkcionárom, tak od začiatku ako som vstúpil do akademickej funkcie – najprv ako prodekan, potom ako prorektor – som sa snažil, aby tieto funkcie som plnil zodpovedne na sto percent a zároveň ostal na sto percent historikom. Teraz sa vrátim k jednej z predošlých otázok, kde som povedal, že okrem toho nič iné robiť neviem. Uvedomujem si, že tieto hlavne volené funkcie majú charakter dočasného poverenia, ale človek má isté povolanie a tým povolaním v mojom prípade je povolanie historika. Odtiaľ som vyšiel, tým som, tam sa aj vrátim, keď už raz tieto dočasné poverenia nebudú.

Nadežda Jurčišinová – Jozef Jurčišin: Čo považujete za svoj najväčší úspech pri premenách univerzity za tých desať rokov?

Peter Kónya: Opäť na takúto otázku sa ťažko odpovedá. Keď považujem za najväčší úspech najväčšiu investíciu, tak jednoznačne výmena pláňa vysokoškolského areálu je obrovským úspechom.

Nadežda Jurčišinová – Jozef Jurčišín: Čo je z hľadiska postu rektora univerzity v najbližšej dobe pred vami?

Peter Kónya: V prvom rade je to ukončenie akreditácie univerzity podľa nových predpisov. V nasledujúcom mesiaci (rozhovor vznikol v polovici januára 2026 – pozn. aut.) sa u nás uskutoční návšteva členov akreditačnej agentúry zameraná na skontrolovanie dokumentácie k akreditácii odborov habilitačného a vymenúvacieho konania. Potom nás čaká periodické hodnotenie vedecko-výskumnej činnosti, čo sa ukazuje, že aj z hľadiska rozpočtu je veľmi dôležité. Ďalej nás čaká – pevne verím, že úspešné – ukončenie rekonštrukcie vysokoškolského areálu. Takže to sú tri najdôležitejšie záležitosti na nasledujúce mesiace.

Nadežda Jurčišinová – Jozef Jurčišín: Ako sa vám darí sklbiť tak náročnú funkciu s rodinným životom? Nájdete si čas na svoje záľuby a ako trávite svoj voľný čas?

Peter Kónya: Isteže, vždycky je to náročné. Samozrejme, že mnohokrát by človek bol radšej s rodinou než na rôznych podujatiach, na ktorých musí byť, ale usilujem sa sklbiť akademickú funkciu s prácou historika. Tak sa usilujem stále sklbiť aj rodinný život s povinnosťami vyplývajúcimi mi z pracovného života. A čo sa týka tých záľub, tak do veľkej miery mojou záľubou dlhodobo je história. Kedysi veľmi dávno mi povedal jeden priateľ: keď je práca koníčkom, tak je život šťastím.

Pán rektor, v mene redakcie časopisu Inštitútu histórie FF PU – Dejiny ďakujeme za rozhovor.

S rektorom Prešovskej univerzity v Prešove s Dr. h. c. prof. PhDr. Petrom Kónyom, PhD. sa zhovárali Nadežda Jurčišinová a Jozef Jurčišín